

OTRĘBY (69) *sb f*

otręby (69) *pl t*, [otręba].

o jasne.

[*sg A otrębę.*] ◇ *pl N otręby* (22). ◇ *G otrąb* (16). ◇ *D otręb(a)m* (1). ◇ *A otręby* (19). ◇ *I otrębami* (10). ◇ *L otrębach* (1).

Sł stp: otręba, otręby, Cn notuje, Linde XVI – XVIII w.

1. Łuski zboża oddzielone w czasie mielenia od mąki, używane jako pasza; *furfur Mymer¹, Mącz, Calep, Cn; canicae Calep, Cn; siliqua Calep; aplauda, cantabrum, cynas, magdalia Cn* (54) : sunt sex lałzi de furfuris alias otranby *ZapMaz VII Z 7/104v, VII Z 7/105v*; Sprawnie tego iedzą łwinie/ który łie miedzy otręby winie. *March¹ A4 [idem March³]; Mymer² 29v; (nagł) Cantabrum. otręby.* (–) OThręby płżeniczne łą mierno gorące, Maią mocz wyłufzać y otwierać vliczki w ciełe/ y też miękczą *FalZioł III 42b*; może ie [*jagnięta*] w łtayni otrębami albo mąką ięczienną albo drobnem łiankiem karmić *FalZioł IV 1d, +6d, I 15d, 47b, 65b, 82d* (26); Ale [*mąka*] ięcmienna albo rżana iż iefł mięłłza, więcej otrąb niżli miąłkołci dawaięcza przeto nie tak lipka. *GlabGad G7, G7; March³ V3; RejWiz 12v; Canica [...]. Furfur, Otręby/ otrzebiny/ propriae, ktore zwyerłzchu zbierayą. Mącz 33c, 118a, 141a [2 r.]; SienLek 56, 81, 118v [2 r.], 121, 134, 146; widziałem kurczem vpádłé/ kiedy zá tegóz otrębami gorącemi obłoženi/ do zdrowia przychodzili. Oczko 18; Mąką żyto przedawác do Gdańłká/ wielki pożytek: bo otręby włyżłtkie zołstawaią/ ktoremi dobytek ná oborze bárzo wielce bęđzie łie mogł przychowywác: iáko ciełętá/ źrzebiętá/ łwinie/ gęłi *GostGosp 110; Canicae – Otręby, ołsipka dłą płow. Calep 157b; Siliqua – Ottrebi, łuska zzyta. Calep 980b, 443a [2 r.]; [Rádo łzczenię wrázi gębę/ Gdy ma z łerwatką Otrębę. BielawMyłł B2v].**

W charakterystycznych połączeniach: otręby jęczienne (2), *pszeniczne* (12), *uwarzone, żytne; otręby (na)warzyć* (3).

Szeregi: »otręby a(1)bo młoto« (2): y otręby ábo młoto ze zboża ábyłmy przedáli [*pro calceamentis et quisquiliis frumenti vendamus*]. *Leop Am 8/6; á co ie [wieprze] vkarmią zołędziem/ Bukwią/ Zbozym/ á niżli otrębami álbo młotem. SienLek 6.*

»otręby albo łłuczca jęczienna« (1): czołnku náwierć/ á námiełzay go z othrębami álbo z thłuczą ięczienną/ á daway im [*kurom*] ieść. *SienLek 192.*

2. *lek. Płatki naskórka łuszczącego się na głowie jako objaw choroby, łupież; furfures, porrigo Cn* (10) : á tym ługiem myi głowę/ otręby y gnidy z głowy zgania *FalZioł I 20a, I 44c, 46a, 134b; SienLek 48v, S[ss]3; [Porriginis Furfures die Schuppen auffm haupt Otręby w głowie. ArtNom C4].*

W połączeniu szeregowym (1): Daymy tedy tych wod owym nabárziéy/ co máią łkórę po wierzchu plugáwą/ bądż to bęđą łtrupy/ párchy/ otręby/ (porriginem zowiém) łupieże/ krołty łuché/ álbo zropióné *Oczko 14v.*

Szeregi: »łup albo otręby« (1): Lup albo otręby z głowy zganiác *SienLek S[ss]3.*

»otręby albo łupienie głowy« (1): y takiełz [*czosnek*] włóżywłzy w ług [!] na otręby albo na łupienie głowi pomaga. *FalZioł I 5d.*

»otręby i łuska« (1): I też tym kthorym łie płełze na głowie czynią/ otręby y łufkę z głowy łpádza *FalZioł II 8c.*

3. *lek. Płatki łuszczącego się nabłonka dróg moczowych (5)* : LVlka w vrinie: ieft rzecz z ciała wychodząca podobna ku łufcze ribiey/ która z wierzchu albo z łcian ciała: oddziera fie, y z vriną fie miełza. A tę łufkę zowią też Petaloides. [...] Takiełz też otręby są ziarnka otrębam podobne/ które takiełz w febrze. Zamionuią od wżytkie⁸⁰ ciała odriwać fie/ dla gorączofci ognia nieprzyrodzonego. *FalZioł* V 11; Mocz w którym iákoby otręby pływaią/ známienuie iż fye Pęchyrz łupi. *SienLek* 27, 25v.

Szereg: »łuska a (albo) otręby« (2): Też vrina ciemna/ gruba/ która ma w łobie nieiakie profzki/ iakoby rybią łufkę/ albo otręby. *FalZioł* V [2]v; Tu małz wiedziecz czo łuska a otręby w vrinie pływaiące znamionuią. *FalZioł* V 11.

4. [Drobne ziarnka kadzidła:

Wyrażenie: »kadzidlne otręby«: Kádźidlne Otręby/ Olibanum vel Manna Thuris. Wízákże dziś thym imieniem Kádźidło białe/ á niektorzy połpolicie wżyfłtko ták zową/ v łtórych łamy otroćiny kádźidlne thák zwano/ álbo łzczero białe *SienHerb* K#.

Synonimy: 1. łuska, łuszczyna, młoto, plewa, słodziny; 2. łup, łupież, łuska, parch; 3. łuska.

Cf **OTRĘBINY, OTRZEBINY**